

Helyi társadalom védelmi lehetőségei

2022. ősz

Vezető szakértő: Herpainé Márkus Ágnes

TOP-5.2.1-15-ZA1-2016-00002 azonosító számú „Komplex program a Zalaszentgrót szegregált településrészén élők felzárkóztatására” című projekt keretében kidolgozásra került a Zalaszentgrót Város meglévő stratégiáihoz és fejlesztési programjaihoz illeszkedő cselekvési terv a társadalmi leszakadás mérséklése érdekében

Tartalomjegyzék

Feladat-specifikáció.....	4
A várható helyzetet befolyásoló külső folyamatok és helyi adottságok áttekintése.....	5
Közelmúlt, a jelen és a közeljövő várható krízisei.....	5
Magára hagyott társadalom.....	7
Gazdasági és foglalkoztatási válság.....	10
Energiakrízis és lakhatási válság.....	11
A helyi társadalom szereplőinek megküzdési terepei.....	13
Zalaszentgróton várható nehézségek.....	14
Eddigi tervek és lépések.....	16
Változásra van szükség.....	18
Javaslatok.....	19
Helyi erőforrásokra épülő intézkedések.....	20
Mihez lehet kezdeni azzal a tudással, tapasztalattal, lehetőségekkel, kapcsolatokkal, amik helyben vannak?.....	22
Közösségi vezetők a helyi közéletben.....	22
Civil szervezeti hatékonyságmérés – majdnem ingyenes műhelymunka.....	22
Szakmai és közösségi hálózatok újraélesztése és „körülnézés”.....	23
Nélkülöző családok számára meg- és újratanítható technikák, életkörülményeik javítása érdekében.....	23
Közösségi tér, hogy az emberek jobban legyenek, és a terek élettel teljenek meg.....	25
Külső segítséggel megvalósítható intézkedések.....	26
Együttműködésekben rejlő lehetőségek.....	26
Társadalmi hidak építése.....	26
Testvérintézményi kapcsolatok kiépítése széles spektrumon.....	27
Innovatív megoldások kidolgozása, amelyek a valódi problémákra valódi megoldásokat keresnek.....	27
Külső fejlesztési források felhasználása fenntartható, valós eredményeket adó változások elindítására.....	27
Támogatásszerzési lehetőségek lakossági segítségnyújtás finanszírozásához.....	28

Adománygyűjtés.....	28
Inspiráló lehetőségek még.....	29
Mentális egészség védelme – online elérhető ingyenes segítség.....	29
És még bármi.....	29
Javaslatok az online és személyes tanácsadás tartalmi elemeire.....	29
MELLÉKLET.....	30
Foglalkoztatási és munkanélküliségi adatok, Európa 2022.....	30

Feladatspecifikáció

Jelen dokumentummal kapcsolatos elvárások:

Zalaszentgrót Város meglévő stratégiáihoz és fejlesztési programjaihoz illeszkedő cselekvési terv a társadalmi leszakadás mérséklése érdekében, az alábbi feladat-meghatározás szerint:

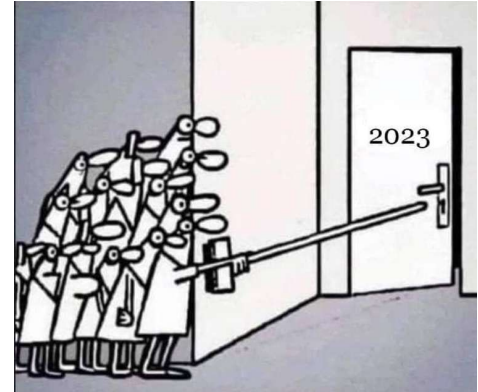
- Az elmúlt évek és a közeljövőben várható társadalmi krízisek áttekintése, és eddigi és várható helyi hatásainak számbavétele (COVID, energiaválság, gyorsuló infláció stb)
- A helyi társadalom potenciálisan leszakadással, kirekesztődéssel, szegregálódással fenyegetett csoportjainak körvonalazása, a közeljövőben várható társadalmi problémák számbavétele
- Érvényben lévő fejlesztési stratégiák, programok áttekintése (kiemelten az ITS, szolgáltatástervezési koncepció, Községi beavatkozási terv) a helyi társadalom egyes csoportjainak leszakadását mérsékelni képes beavatkozások összegzése érdekében
- A társadalmi leszakadás és szegregációs, kirekesztődési folyamatok megállítását lehetővé tevő intézkedések megnevezése, a következő bontásban:
 - Alapvetően a helyi intézményrendszerre és erőforrásokra építő, külső segítség nélkül megvalósítható intézkedések és fejlesztések
 - Külső támogatások (piaci, civil és egyházi erőforrások, valamint EU-s és hazai fejlesztési források) bevonásával megvalósítható intézkedések

A várható helyzetet befolyásoló külső folyamatok és helyi adottságok áttekintése

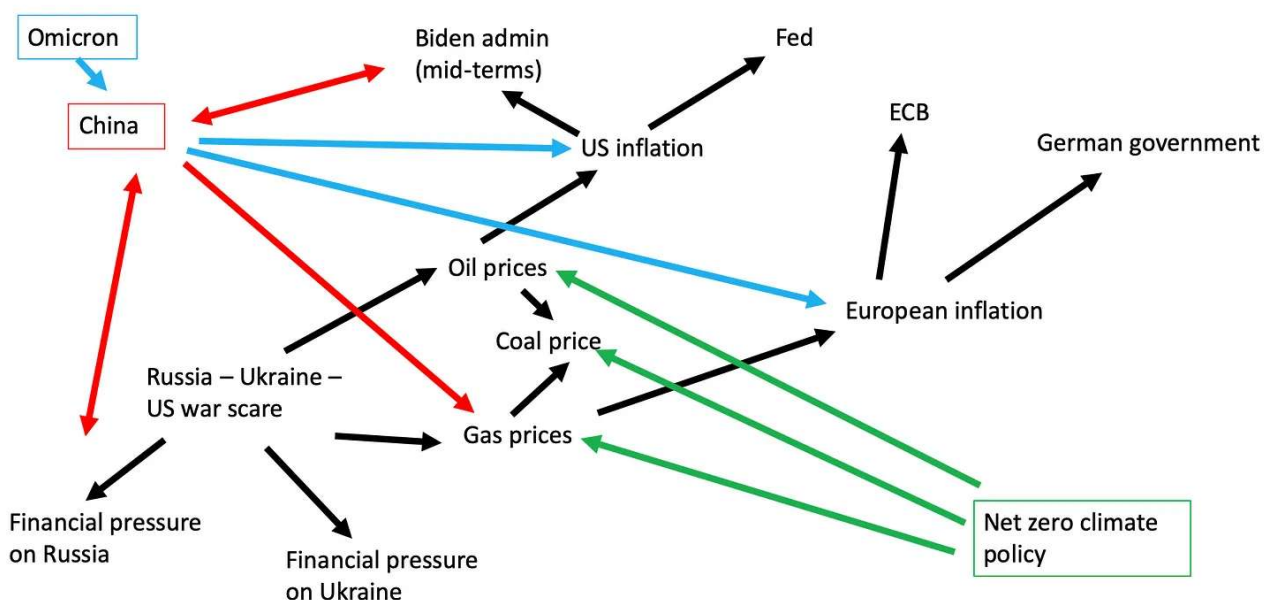
Közel múlt, a jelen és a közeljövő várható krízisei

Rengeteg mémmel találkozhatunk az online hírvilágban és a közösségi médiában, amelyek utalnak arra, hogy 2022-2023 fordulójára általánossá vált az az érzés, hogy az elmúlt évtizedekben megszokotthoz képest nehezebben kiszámítható és több nehézséggel súlyosbított időszakokat élünk át, világszerte. A Financial Times a 2022-es év szavának választotta a **polikrízist**.

És ezen nem is nagyon csodálkozhatunk.

A fogalmat két francia társadalomtudós, Edgar Morin és Anne Brigitte Kern alkotta meg a 90-es évek második felében, és 2022-es berobbanása előtt többek között Jean-Claude Juncker is használta már egy 2016-os beszédében¹, és megjelent több, európai uniós dokumentumban is azidőtájt. 2022-ben a halmozódó válságokat jelentő polikrízis kifejezés nagyot ment: Adam Tooze gazdaságtörténész gyakran használta, és egy beszédes ábrában jelenítette meg az év kríziseit és a köztük lévő összefüggéseket.

Adam Tooze ábrája a jelenleg halmozódó krízisek összefonódásáról, a polikrízis jelenségéről
(forrás: <https://adamtooze.substack.com/p/chartbook-130-defining-polycrisis>)

1 https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/SPEECH_16_2293

Ha ránézünk a fenti ábrára, világossá válik: nem túlzás azt mondani, hogy bár az emberiség története krízisek, válságok, megoldandó problémák egymást követő láncolataként is felfogható, ilyen sűrűsödésük, még inkább kapcsolódásuk és szétszalazhatatlanságuk ritka. És igen megterhelő. Az egyének, családok, szervezetek, társadalmak számára egyaránt.

Az ábrát bogarászva észre kell vennünk, hogy nem véletlen egybeesésekről, hanem mélyen összefonódó, egymásbaágyazott és komplex problémátömegről van szó, hatásuk drámaian erőteljes és nem várható, hogy maguktól elmúljanak. **Fokozódásukra azonban reálisan számítanunk kell.**

Habár az ábrán a kék vonalak a COVID-19 világjárvány Kínára gyakorolt gazdasági hatásaival, az ezzel összefüggésben kialakult európai és USA inflációval „indul”, az energiakrízist pedig a nettó zéró klímapolitika² értelmében tett erőfeszítések és az orosz-ukrán háború együttthatásaként értelmezik, valójában ezek sem egymástól független ágensek. Biológusok, járványügyisek sok-sok éve számítanak már egy, a legutóbbi koronavírus okozta járványhoz hasonlóra. És ez még csak az első volt. A klímaválság nyilvánvalóan globálisan egyre tagadhatatlanabbul jelenünk része lett, és ezer szálon kapcsolódik a többi jelenséghez. A mindennapok valóságává vált a polikrízis. Egymást követik, egymásba fonódnak a válságok, amelyek ugyan egy időben történnek, de különböző lefutásúak, kiterjedésűek, mélységűek, hosszúak. Ez nehezíti kezelésüket, megoldásukat is. Jelenleg az alábbi válságokat lehet azonosítani:

- koronavírus válság (sajnos részben még tart és vissza is térhet)
- infláció (évtizedes tetszhalott állapotból épp most kel életre)
- recesszió (lassul világszerte a gazdasági növekedés)
- nemzetközi beszállítói láncok felbomlása (a koronavírussal kezdődött, de nem álltak helyre a kapcsolatok)
- háborús konfliktusból adódó gazdasági és pénzügyi nehézségek (a világ egyik legnagyobb beszállítója kizárásra került a globalizált gazdaságból),
- élelmiszerválság (egyelőre kiemelten a harmadik világban, de jelei már Európában és Magyarországon is érzékelhetőek, az aszályos év és a közeli háború által fokozódva)
- energiaválság (világszerte)
- klímaváltozás (globálisan)
- egyenlőtlenség növekedése (immár a nyugati világban is, a dolgozói szegénység súlyosbodásával)

2 A nettó zéró klímapolitika nem a teljes leválást jelenti a szénhidrogénekről, mint energiahordozókról, de a nehezen átlátható fogalmak és célkitűzések rövid és érthető összegzése itt megtalálható.

<https://24.hu/tudomany/2021/11/04/zero-kibocsatas-netto-zero-kibocsatas-es-szensemlegesseg-hasonlo-de-nem-ugyanaz/>

- szociális válság (szinten általános jelenség a fentiekből adódóan, idehaza súlyosbítva a magyar adópolitika és szociális transzferek jellegéből adódó abszurd elosztáspolitikával)

Fontos tehát, hogy lássuk, a jelenlegi nehézségek nem fognak maguktól megoldódni, és várhatóan a hazai válságkezelések elmaradását tudomásul véve kizárólag helyi megoldások hozhatnak enyhülést a helyi társadalom nehéz helyzetbe sodródó csoportjai számára. Pontosabb helyzetértékelés érdekében nézzük, címszavakban elmondva, milyen állapotban van a magyar, és amennyire a helyi szakemberek elemzéseiből látható, a zalaszentgróti társadalom és leszakadó rétegei.

Magára hagyott társadalom

A rendszerváltás óta készít jelentéseket a magyar társadalom állapotáról a TÁRKI. Legutóbbi, 2022-es elemzésük elérhető³ teljes egészében, de néhány megállapításukat érdemes idézni.

„A magyar gazdaság kilátásait az határozza meg, hogy a 2022 közepére feltorlódott, egymással is összefüggő pénzügyi egyensúlyi problémákkal miként tud a gazdaságpolitika a fokozódó nemzetközi elszigetelődés körülményei között megbirkózni, és ennek milyen gazdasági és társadalmi ára lesz”

Azóta újabb európai uniós döntések, szigorítások jelzik, hogy nem oldódik a nemzetközi elszigeteltség, ami a hatalmas költségvetési hiány és államadósság, emelkedő külkereskedelmi és a fizetésimérleg-deficit, száguldó infláció, és történelmi forint gyengülés mellett nem sok esélyt jósol az egyre szélesebb rétegeket érintő megélhetési válság enyhülésére. Sem az otthonról hozott hátrányokat ledolgozni képtelen, mostanra egyre nehezebben működtethető oktatási rendszer, sem a leépített szociálpolitika és minimálisra szabott, de alulfinanszírozott intézményrendszere sem segít a helyzeten.

A szociális és gyermekvédelmi, valamint a foglalkoztatási és egészségügyi intézményrendszer vegetálása olyan adottság, amivel számolni kell akkor is, amikor a helyi társadalmi problémákról gondolkodunk. Központi válaszok és segítség nem remélhető. Annak ellenére, hogy az európai szociális modell a polgáraiért felelősséget vállaló jóléti államról szól, Magyarország ennek leépítésére tesz folyamatosan lépéseket. A helyi közösségek és a helyi önkormányzat nem képes teljes rendszereket pótolni, de a szeme láttára kibontakozó problémák kezeléséért felelősséggel tartozik.

Bár elterjedt nézet, hogy a munkavállalás a kulcs minden problémára, ez a negyedik ipari forradalom korában és ismert robotizációs, automatizálódási folyamatai mellett egyre érvénytelenebb, de nem ez a legnagyobb probléma ezzel a nézőponttal. Sokkal inkább az, ami a zalaszentgróti térségben napi szinten is érzékelhető:

³<https://tarki.hu/tarsadalmi-riport> 1990-től 2022-ig valamennyi kötet elérhető.

A munkahelybővülés ellenére van egy növekvő, végleg leszakadó réteg a társadalom alján, akiknek a helyzete mit sem változik. Eközben az is látszik, hogy a jövedelmi szegénység messze nem csak a szegregátumokat érinti. Például egyre több nyugdíjas, egykeresős, és/vagy többgyerekes család is érintett. Nem csak a szociális transzferek gyorsuló értékvesztése, befagyasztása, de a rettentően alacsony bérek jelentik a problémát. A dolgozói szegénység problémája nem hagyható figyelmen kívül Magyarországon⁴. 2010 és 2017 között a legdrámaibb romlást produkálta az ország ebben a kérdésben, sehol nem szegényedtek el olyan mértékben a dolgozó emberek, mint itt. Az azóta eltelt 5 év javuló eredményei részben inkább statisztikaiak. Dolgozó szegénynek az számít, akinek a jövedelme nem éri el a medián ekvivalens jövedelem 60%-át. Ami igazán aggasztó, hogy ez a probléma a kétkeresős és közepes vagy magas munkaintenzitású családokban is jelen van, tehát ott, ahol például mindkét szülő főállásban dolgozik.

Annak ellenére, hogy a COVID-19 világjárvány idején idehaza elmaradt korlátozások eredményeként a gazdaság jól vészelte át (a társadalom veszélyeztetett csoportjainak megbetegedése és elvesztése árán), a méltatlanul alacsony bérek a jelenlegi infláció, energia- és élelmiszerárak kapcsán drámai veszélyeket jeleznek előre. És a társadalom védelmi rendszerei meggyengültek vagy szinte teljesen leépültek.

A probléma egyik alapoka a társadalmi szintű érzéketlenség, a szegénység önhibává minősítése. A szociális szolgáltatórendszer folyamatosan tovább csökkenő alulfinanszírozása, az univerzális társadalmi juttatások elértéktelenítése történik. A családi pótlék összege 2008 óta nem változott, miközben csak idén 20% fölötti az infláció, így 14 év alatt közel felére csökkent a reálértéke. Az ápolási díj szégyenletes mértékű, és az a családpolitika, ami a minél jobb körülmények között élő családoknak kedvez inkább, egyre mélyülő szakadékot teremt a különböző helyzetű társadalmi csoportok között. 2022-ben, történelminek mondható léptékű infláció idején a szociális törvénybe és az alkotmányba is bekerült, hogy mindenki maga felelős a szegénységéért, a társadalmi folyamatok és összefüggések tagadása immár törvénnyé vált. Bár elhangzanak olyan érvek, hogy ez nem más, mint az európai értéknek számító szubszidiaritás elvének konkretizálása, ez a probléma súlyos elkenése, sajnos. A szubszidiaritás elve ugyanis azzal kapcsolódik össze az európai jóléti modellben, hogy a problémák keletkezésének szintjén várjuk el a megoldást, amihez forrásokat is biztosítunk. Ezt azonban a magyar állam nem teszi. Helyi önkormányzat és közösség szintjén azonban súlyos érzéketlenség és embertelenség, ha a legkiszolgáltatottabb és legrosszabb helyzetű emberek csoportjának ilyen magára maradását elfogadjuk és jogosnak tekintjük. Nem ők az okai, ők elszenvedői ennek a szegényellenes politikának.

Az a kérdés azonban joggal és okkal merül fel: **hogyan gondoskodik egy kevés erőforrással, azaz kis költségvetéssel, kevés intézménnyel és maroknyi szakemberrel**

4 Európai helyzet címszavasan:

<https://www.europarl.europa.eu/news/hu/headlines/society/20210211STO97613/arrol-hogy-kezelnek-a-dolgozoi-szegenyseget-az-eu-ban>

rendelkező kisváros a teljesen leszakadó, a napi szinten küszködő és az éppen csak felszínen maradni és megélni tudó csoportjairól, egyszerre?

Fenti problémák kezelése messze túlmutat mind a tanulmány, mind a város hatáskörén. Azonban a tisztánlátás érdekében fontos ezeket leszögezni, és a fenti kérdést komolyan venni. Ahogy mindezek következményeiről is muszáj gondolkodnia a városvezetésnek és szakembereinek, akkor is, ha formálisan nincs felelősségük ezekben a kérdésekben. A felelősségi viszonyok alaptörvényben deklarált megfordítása azt is jelenti már, hogy eleve elrendeltnek vesszük: egyéni felelősség, ha valaki szegény családba születik és ott nő fel, ha nélkülözik, és ha mégis segítségre szorul, ez az önkormányzat dolga, a kormányzat ezt a felelősséget elhárítja magától.

Emiatt felvethető a kérdés: a köztudottan rosszul tervezett és szabályozott szociális szolgáltatási rendszer jogszabályban előírt feladatai mellett, akár helyett milyen lehetőségekre érdemes és indokolt a helyi kapacitásokat, erőforrásokat fordítani? És mivel az egyházi és civil szolgáltatók felelőssége felértékelődik, szükséges lehet ezeket is áttekinteni és új utakat keresni. De merre?

A város szociális ellátó és szolgáltató rendszere a hazai, végletekig szegény és szegényellenes rendszernek a lenyomata. Ha bárki belegondol, hogy egy kisgyerek esetén a születési támogatás egyszeri 20.000 forint, egy iskolakezdési támogatás 10.000, és látta már valaha egy csomag pelenka árát, a fűtési és lakhatási támogatás pedig már szót sem érdemelnek.

Nem tagadható tovább, hogy egyrészt ezek **a támogatási lehetőségek csupán formailag, látszólag léteznek**. Másrészt, mivel a jogosultsági feltételek méltatlanul szűkítők, elérhetetlenek széles rétegek számára, akik szintén nehezen boldogulnak. V.ö. akár a dolgozói szegénységről írtakkal.

Ez egy beépített csapda a társadalom, a helyi közösség számára: ellenségnek tekintve a legelesettebbeket és bezzegként emlegetve a szintén nyomorgókat, akiknek esetleg picivel többet sikerül elérniük.

Zalaszentgrót a jobb helyzetűnek tartott Nyugat-Dunántúl egyik zárvány-vidéke, előregedő, kiüresedő, egyre inkább leszakadó társadalmi rétegek által lakott települése.

A jelenlegi drámai helyzet, ami a kormányzati szegényellenes politika kicsúcsosodásához vezetett, nem teszi lehetővé, hogy továbbra is szegényellenes, érdemteleniséget kiáltó módon álljon bárki a problémákhoz.

Tudomásul kell venni, hogy az eddigi, alapvetőnek tekintett, de működni, a benne dolgozók tiszteletreméltó erőfeszítései ellenére alig tudó human intézményrendszer mit sem ér, és a magyar adottságok korlátai a globális polikrízis időszakában valódi szembenézést igényel.

Amire nem tud válasz lenni, hogy az emberek dolgozzanak és akkor majd boldogulnak. Mert nem fognak.

Gazdasági és foglalkoztatási válság

Évek óta az egyik leggyakrabban emlegetett sikertényezőnek a foglalkoztatottság növekedését tartja a magyar kormány. Azonban a nemzetközi összehasonlító statisztikákat vizsgálva jól látszik, hogy csak bizonyos adatsorok mutatnak annyira jól, a korrekt összehasonlítások pontosan azokat a problémákat jelzik, amelyek a mindennapokban pontosan érzékelhetőek és részben már említettük őket.

Az elmúlt években nem a GDP volt például magas, hanem a növekedés mértéke. Érthetőbben: egy 100.000 forintot kereső ember bére ha 10 év alatt 10 %-kal nő, az jól hangzik, és 110.000 Ft lesz a fizetése a tízezres növekedéssel. Ha egy félmillió forintot kereső ember bére nő 10 év alatt 5 százalékkal, akkor 25.000 Ft-tal nő és 525.000 forint lesz. Én mindenképpen az alacsonyabb növekedést választanám egy magasabb szintről.

Ez a „titka” az elmúlt tizenpár év kormányzati gazdasági sikerpropagandájának. És sajnos, a foglalkoztatás kapcsán is hasonló gondok vannak.

Az Európai Unió elmúlt évtizedének egy nagyon súlyos társadalmi kihívása volt a fent már említett dolgozói szegénység jelensége. A probléma globális, de az EU keresi a válaszokat, az európai jóléti modellnek való elköteleződése szellemében. A helyzet jól és könnyen érthető: hiába dolgoznak sokan, a jövedelmek nem nőnek megfelelő mértékben, és különféle szociális támogatások, segítségk nélkül a szegénység a dolgozó emberek tömegei körében is nő. Erre szolgálna a

Ez Magyarországon annyira drámai mértékű, hogy már csak Bulgáriában rosszabb a helyzet, mint itthon.⁵

A teljes idős munkavállalók kiigazított, éves átlagbére 2021-ben az Európai Unióban – Forrás: Eurostat

5 Erről egy rövid sajtóhír itt olvasható: <https://telex.hu/kulfold/2022/12/19/magyarorszag-eu-szinten-legalacsonyabb-atlagber-2021-12600-euro>

A szegénységi problémákat tehát nem enyhíti automatikusan és teljes körűen a munkavállalás. Holott a hazai szociálpolitikának ez az alapvetése már évtizedek óta, az intézményrendszer és az ellátások evidenciának tekintik ezt. Jelentős erőfeszítések történtek arra, hogy minél többen dolgozzanak, azok is, akiknek másfajta segítségre lenne érdemben szükségük. Ennek kapcsán is sok sikerről esik szó, de a valódi számok a nemzetközi összehasonlításban annyira nem meggyőzőek.

A munkanélküliségi ráta (tehát a munkaképes korú népességből azok aránya, akik bár szeretnének és tehetnék, mégsem találnak munkát) európai összehasonlításban a középmezőny elején áll: a 45 ország közül 12. Az EU átlaga 6% a magyar érték 3,8%.

A foglalkoztatási arány (tehát a munkaképes korú népességből mennyien dolgoznak vagy számítanak ilyen értelemben aktívnak) tekintetében pedig meglehetősen hátul kullogunk: a 39 ország listáján a 27 helyen állunk 64,4%-kal.

Ezek a számok azonban önmagukban keveset árulnak el, éppen a dolgozói szegénység terjedő jelensége, és a kapcsolódó jóléti szolgáltatások és ellátások jelentős országonkénti különbségei miatt.

Azt azonban e néhány adat segítségével is megállapíthatjuk: bár igen hangzatos, hogy dolgozzanak többen és többet és minden gondjuk megoldódik, ez nagy biztonsággal mondható, hogy nem lesz így, tehát szükséges támogatásokról, új lehetőségekről is, akár helyben, ha központilag nem történik meg, gondoskodni.

Energiakrízis és lakhatási válság

A klímaválságra adandó válaszok és az orosz-ukrán háború jól láthatóvá tette az energiakrízis jelenségét, amit Magyarországon összekapcsolódik a lakhatási válsággal, súlyosbítva azt. Európai viszonylatban kiemelkedően magas a saját tulajdonú lakásban élők aránya, ami csak azok számára jelentheti a megoldás látszatát, akik nem látják pontosan, ez milyen problémákat generál. Pár címszóban: röghözkötöttség, munka és tanulási lehetőségek iránti rugalmatlanság, eladósodás, felújítási lehetőségek elérésének nehézségei a tulajdonszerzés előtt stb. Zalaszentgrót esetében a szegregátum romos házai mellett is nagyon sok szigeteletlen, rossz energetikai adottságokkal bíró ház található. Ez nem egyedi, hanem országos probléma⁶, de helyi megoldásokat igényel, ha más nem érhető el.

Ennek kapcsán az idei év a rezsicsökkentés csökkentése sokakat szembesített nem kellően tudatos vagy akár egyenesen pazarló működéseikkel. A régi, rossz állapotú házakban élők nincsenek felkészülve arra, hogyan birkózzanak meg ezzel a problémával. Ezért mindenképpen átgondolást érdemel, hogyan, milyen módszerekkel érhetőek el a legjobb eredmények, milyen közösségi alapú cselekvések segíthetnek a családoknak, egyedül élőknek életkörülményeik javításában. (Lásd Javaslatok fejezet kapcsolódó pontjai.)

6 <https://mehi.hu/az-energiahatekonysagrol-magyarorszagon/> <https://xforest.hu/energiaszegenysegi/>

HÁZTARTÁSOK FŰTÉSI ENERGIAIGÉNYE (kWh/m²/év, klímakorrigált, 2019)

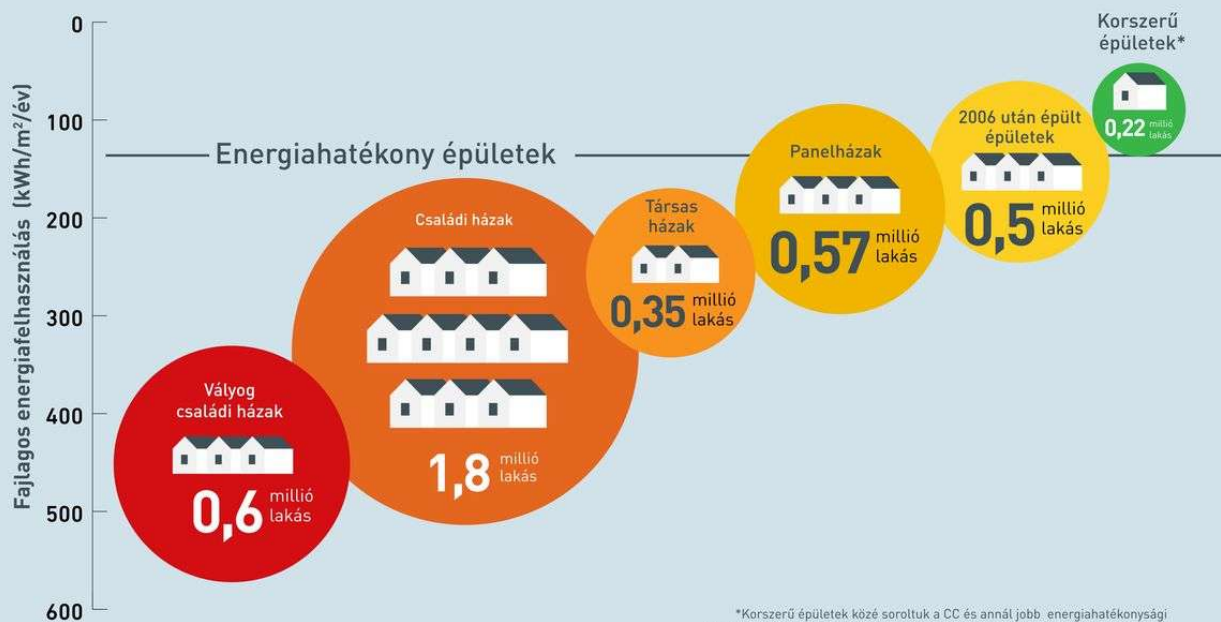

Magyarországon **1,6x**
több energiát fogyasztunk
otthonunk fűtésére,
mint az EU-s átlag.

Mélyfelújításokkal
a háztartások fűtési
energiafogyasztásának
átlagosan fele
megtakarítható lenne.

A HAZAI LAKÓÉPÜLETEK MEGOSZLÁSA ÉPÜLETENERGETIKAI SZEMPONTBÓL

*Korszerű épületek közé soroltuk a CC és annál jobb energiahatékonysági besorolású épületeket a 2016-2021 között készült energiatanúsítványok alapján.

Adatok: a MEHI becslése a HKÉF (KSH 2018), a HTFS (ITM 2020) és az entan.e-epites.hu adatbázisa alapján.

forrás: <https://mehi.hu/az-energiahatekonysagrol-magyarorszagon/>

A helyi társadalom szereplőinek megküzdési terepei

Mint az eddigiekből látható, a mindennapokban is erősen érezhető az életminőség romlása, országszerte. Egy független kutatás a következőket érzékelte a társadalom vélekedéséről:

forrás: <https://24.hu/fn/gazdasag/2022/12/13/hazon-beluli-praktikakkal-vedekezunk-az-inflacio-ellen/>

A fenti kutatás országos mintájánál vélhetően rosszabb eredményeket hozna egy zalaszentgróti felmérés. Talán a fentiekből is világos: sokan élnek Zalaszentgróton is kifejezetten nyomornak mondható körülmények között. Az ő segítségük erkölcsi kötelesség. De a város és környékének leszakadása, a tágabb hazai, nemzetközi és globális folyamatok azt vetítik előre, hogy a nehéz helyzetekben élők száma nem hogy szűkülne, várhatóan bővülni fog. És nem megfelelő szűrő már jó ideje, hogy van-e bárkinek állása, és nem is megoldás a munkavállalás a nélkülözés mérséklésére. A közmunka extrém példája ennek, amikor a munkavállalás konzerválja a problémákat.

A város népessége idősödik, sokan élnek egyedül, a lakhatási problémák fokozódása miatt ismét megnövekedhet a rendszeres életvitelszerű tartózkodásra kevésbé alkalmas hegyi pincékbe és leromlott házakba költöző bérlők, gyerekes családok száma is. Miközben az alacsony jövedelemből élő dolgozó szegények problémája nem került kellően a figyelem fókuszába. Ezeknek a családoknak az elkeseredettsége a náluk is szegényebbekkel szembeni indulatokat is fokozza. Összességében egyre intoleránsabb és legalább egyéni, családi szinten talpon maradni próbáló, másokkal nem törődő helyi társadalom kialakulásának veszélye fenyegető.

Számolni kell tehát azzal, hogy a foglalkoztatottak nehézségei is nőnek, a sose tudott vagy elfeledett takarékosági, energiahatékony megoldások ismerete szűkös, a mindennapi

megélhetés biztosítása egyre többeknek okoz gondot, ami a hosszú távú lehetőségeknek már a mérlegelését is ellehetetleníti. Ezért több ponton szükséges változtatásokat tervezni, olyanokat, amelyek egy ponton önjáró megoldásokká válhatnak.

Zalaszentgróton várható nehézségek

A város szociális szakemberei és döntéshozói, civiljei számára is világos, kik azok, akik régóta a társadalom peremére szorultak és nélkülöznek:

- alacsonyan iskolázott, méltatlan lakhatási körülmények között élő emberek, családok
- egyedül élő, alacsony jövedelmű, jellemzően minimális mértékű szociális transzferekből élő emberek
- többgyerekes családok, különösen ha egy szülő (jellemzően anya, nagymama) a családfő
- gyerekeiket, gyerekeiket egyedül nevelő emberek, akár dolgoznak, akár nem
- rossz állapotú házakban, lakásokban élő emberek, családok
- nehezebben megközelíthető, hegyi lakókban élő emberek, családok

A fent számbavettek köre ismert, és semmi nem indokolja, hogy nehéz helyzetükben ne kapjanak valamiféle segítséget. Ugyanakkor figyelembe kell venni, hogy a középosztálynak, stabil helyzetűnek tartott emberek, családok élete is rohamosan romlik és nem remélhető, hogy ez a romlás belátható időn belül megállna. Ebbe a csoport is sokszínű közösség tagjai tartoznak, kiindulásként a következőkkel számolhatunk.

Jelenleg elfogadhatóan élők várható lecsúszása, okok és jelenségek köre:

- állásvesztés veszélye
- tönkremenő kisvállalkozások kockázatai
- elavult, energetikailag rossz állapotú lakásokban, házakban élők nehézségei
- nem növekvő jövedelmek és elszálló árak présében élő emberek, családok

Nem halogatható tehát a helyi társadalom potenciálisan leszakadással, kirekesztődéssel, szegregálódással fenyegetett csoportjainak körvonalazása, a közeljövőben várható társadalmi problémák számbavétele. Ez nem új pályázat írását, nem külön költségek biztosítását igényli, hanem a meglévő ismeretek, tudott dolgok átgondolását és közös kiértékelését, majd a tapasztalatok cselekvésbe fordítását kell hogy jelentse.

A legnagyobb veszélynek kitett csoportok, városszerte:

- eddig is döbbenetesen alacsony költségvetésből, mélyszegénységben élő családok
- egyedül élő lakások, akiket a (minőségi) éhezés és a fagyhalál egyaránt fenyegethet

- a várható további gazdasági visszaesés miatt állásukat elveszítő emberek és családjaik
- dolgozó szegények
- szegénységben élő, nélkülözni kénytelen gyerekek

Hogy miért van szükség újraértékelésre?

Mint fent már írtuk, a hazai szociális ellátó és szolgáltató rendszer abszurd és éppen a leginkább rászoruló társadalmi csoportok és földrajzi területek ellátására alkalmatlan struktúrában épült ki az elmúlt évtizedekben⁷. A jelenlegi szűkülő finanszírozás a helyzetet tovább rontotta. Ebből következik, hogy a legjobb szándékú helyi szakemberek és intézmények sem képesek a strukturális probléma megoldására. Amennyiben a kötelező szakmai minimumokat teljesítik, az csupán a problémák konzerválását, rosszabb esetben egyre súlyosabb újratermelődését tudja biztosítani.

Az antiszegregációs illetve a helyi esélyegyenlőségi tervek, valamint a helyi szociális védelmi rendszer kulcsintézményei is alapvetően megmaradtak a jogszabályi minimumelvárások teljesítésénél. Érthető módon, de a jelenlegi kihívások szempontjából kevés támpontot adóan. Ez pontosabban azt jelenti, hogy néhány (döntően semmitmondó, de más információk nem is állnak rendelkezésre) statisztikai adat alapján javasolnak szintén nem igazán jelentős változtatásokat. Nem nagyon tudnak mást tenni, hiszen pontosan tudják, még a jelenlegi problémátömeg kezeléséhez sem rendelkeznek elegendő lehetőséggel. A szociális rendszer mozgástere jelenleg ennyire kicsi, ez igaz, de így nem születnek érdemi válaszok.

A fentiek talán ilyen rövid és vázlatos módon összegezve is, reményeink szerint, jelzik: szemléletváltás nélkül a közeljövő szociális kihívásai bizonyosan nem kezelhetők. Helyben sem. Ezért a következő oldalakon, szintén címszavakban, kísérletet teszünk arra, hogy **Zalaszentgrót város elfogadott fejlesztési elképzelései, a jelenlegi intézményi, szervezeti és helyi társadalmi adottságaihoz és kapacitásaihoz illeszkedő továbblépési irányokat jelöljünk ki.** Az irányok kapcsán meglehetősen kis mozgástér maradt, a konkrét lépések ugyanakkor teret adnak az emberséges figyelem és szolidaritás vezérelte, de a kényszer felerősítette kreativitásnak is.

Fontos, hogy e címszavas leírások is döbbenetesen sok teendőt feltételeznek, amennyiben elszántság mutatkozik arra, hogy változtasson a város az itt élők kiszolgáltatottságán. És ez nem csupán a szegregátumban élőkéről szól. A város maga is egy egyre inkább leszakadó és szegregálódó övezet része, és a leszakadók körébe tartoznak a helyi munkavállalók, sőt kvalifikált szakemberek, értelmiségiek is. Érdemes tehát ezzel a szemmel nézni a javaslatokat, hogy valóban új nézőpontok válhassanak elfogadottá.

⁷ Nincs mód ennek részletes kifejtésére ebben a pár oldalban, de jelen anyag szerzője több országos kutatást, elemzést, nemzetközi összehasonlító vizsgálatot is végzett a témában, kérésre részletes szakirodalmi alátámasztást adunk fenti állításhoz.

Eddigi tervek és lépések

A város legkomplexebb fejlesztési dokumentuma az Integrált Településfejlesztési Stratégia. Célrendszere igen kiterjedt, itt most azokat a célkitűzéseket emeljük ki, amelyek a leszakadó, kirekesztődő, szegénység kockázatának kitett emberek csoportjai szempontjából fontosak lehetnek. Ezek nem megvalósult fejlesztések, de jól jelzik, milyen problémákat „látnak” a helyiek. Ami innen hiányzik, az jelenleg vakfoltnak mondható.

ITS Tematikus célok - középtávú fejlesztési irányok és stratégiai célok (7-8 év távlatában) a következők:

3. Foglalkoztatás bővítése
4. Zalaszentgrót előregedésének megállítása, a demográfiai válság megakadályozása
5. Környezetgazdálkodás, környezetvédelmi infrastruktúra fejlesztése és környezeti tudatosság erősítése
6. A város kistérségi központ szerepvállalásának erősítése

Részleteiben ezek a következő célokat takarják:

3. Foglalkoztatás bővítése

- Szociális, foglalkoztató, felzárkóztató programok
- Képzési programok - hátrányos helyzetűek OKJ képzése, felnőttek általános iskolai képzése

4. Vonzó, élhető városi környezet kialakítása az itt lakóknak, letelepedni vágyóknak, turistáknak

- Az ellátó intézményhálózat fejlesztése
- Térségi információs hálózat, helyi információs és kommunikációs rendszer kialakítása
- Szabadidő-, sport-, és turisztikai infrastruktúra kiépítése, fejlesztése a városban

5. Környezetgazdálkodás, környezetvédelmi infrastruktúra fejlesztése és környezeti tudatosság erősítése

- Alternatív energiahasznosítási programok – a térség adottságaira épített környezetkímélő energia használata, új, környezetkímélő beruházások elindítása (biomassza)
- Szemléletformálás a környezetgazdálkodás terén, modellprogramok, képzési programok indítása
- Biogazdálkodás, ökológiai gazdálkodás bevezetésének segítése
- Rövid élelmiszerlánc kialakítása, működtetése, közétkeztetésbe való becsatornázás

- A város lakossága és döntéshozói körében a környezettudatos magatartás kialakítása
- A szelektív hulladékgyűjtés népszerűsítése

6. A város kistérségi központ szerepvállalásának erősítése

- Az ellátó intézményhálózat fejlesztése
- Térségi információs hálózat, helyi információs és kommunikációs rendszer kialakítása
- Járási szerepkör erősítése a közszolgáltatások terén a környező települések igényeinek figyelembevételével, közszolgáltatások fejlesztése

Fentiek kivétel nélkül jelentős célok a jelenlegi krízis idején. A javasolt fejlesztések illeszkednek ebbe a célkitűzésrendszerbe, azoknak nem mondanak ellent. Legfeljebb rámutatnak arra, mennyire égetően sürgős és fontos bizonyos lépések azonnali megtétele.

Az ITS-ben kijelölt városi szegregátum problémáinak enyhítését jelen projekt célozta, és speciális területi fókusszal jelenítette meg a város mélyszegénységben élő embereinek problémáit. A **Közösségi Beavatkozási Terv** számbavette a gondok enyhítése érdekében szükséges lépéseket.

„A projekt átfogó célja, hogy Zalaszentgrót város szegregált településrészén élő hátrányos helyzetű lakosságának társadalmi felzárkózását és integrációját elősegítse, javítsa életkörülményeit és kompenzálja társadalmi hátrányait szociális, oktatási, mentálhigiénés, kompetenciafejlesztő, foglalkoztatási, egészségügyi, antidiszkriminációs, szolgáltatásszervezési és közbiztonsági programok megvalósításával.

A Helyi Esélyegyenlőségi Program is kiemelt problémaként rögzíti az **eladósodást, a munkanélküliséget, a foglalkoztatáshoz jutást és a foglalkoztatásban való megmaradást.**⁸”

A tervezett tevékenységek alapvetően **intézményi nézőpontból fogalmazódtak meg**, nehezen látható mögéjük az itt élők elképzelései, egyedi igényei. Ez érthető, hiszen a jelenlegi pályázati és szolgáltatói rendszer alapvetően a jogszabályi előírásokban megjelenő tevékenységek végrehajtójaként tekint a szociális szakemberekre és intézményekre. A régóta fennálló és súlyosbodó társadalmi problémák helyi megjelenési módjait azonban az ilyen jellegű, pontszerű, projektszerű, egyedi fejlesztési kísérletek nem tudják érdembe enyhíteni. Sőt, olyan rendszerszintű változások történnek folyamatosan a humán közszolgáltatói rendszerben, ami még tovább nehezíti a valós problémák feltárását és releváns válaszok megtalálását. Erre történik utalás a Helyi Esélyegyenlőség Programban is. A **Helyi Esélyegyenlőségi Program 2020-as évi felülvizsgálata** több fontos észrevételt fogalmaz meg, az egyik közoktatási intézményekről szól:

8 Vessük össze a dolgozói szegénység problémájának hazai alulértékeltségéről fent írtakkal!

„A (...) jogszabályi változások következményeként a helyi esélyegyenlőségi program fontos helyszínének számító közoktatási intézményekhez az önkormányzat egyre kisebb felületen képes kapcsolódni. A **HEP keretet nyújthat** olyan **új kapcsolódások kialakítására**, amelyek során az iskola együtt tud működni az önkormányzat különböző intézményeivel egy koordinatív szervezet segítségével.” HEP 2020 felülvizsgálat, 5. oldal

Az iskolai szociális munkások alkalmazása egy ilyen előrelépésnek tekinthető.

Bár látszólag nem kapcsolódik szorosan, de a megfogalmazódó javaslatok olyan kommunikációs tevékenységeket igényelhetnek, amelyekről a város és néhány környező kistélepülést érintő közösségfejlesztési projekt (MINEK) is elindított, és a dolgozói szegénység és leszakadás kapcsán az ifjúsági-gazdasági stratégia építkezése is fontos illeszkedési pontokat jelenthet.

Összegezve azt mondhatjuk:

A jelenlegi szűk mozgástereknek, jogszabályi előírásoknak és megszokott fejlesztési javaslatoknak megfelelnek a helyiek, de a jelenlegi időszak tényleges adottságainak és a várhatóan romló helyzetnek kevésbé.

Változásra van szükség

- A hazai, kaptafára készült szociális törvény és humán közszolgáltatási rendszer előírásai bár komoly terheket rónak az önkormányzatokra és a szolgáltató intézményekre is, nem igazán alkalmasak arra, hogy váratlan, még inkább halmozódó krízisek és széles társadalmi rétegeket érintő sokkhatás esetén rugalmasan működjenek. Ennek főként az az oka, hogy alulfinanszírozottak, végletesen korlátozott mozgástérrel rendelkeznek, hiányoznak azok az „útvonalak”, amelyek egy jól működő segítő rendszerben megtalálhatóak. Ezért **a jogszabályi előírások szimpla végrehajtása bizonyosan nem lesz elég sem ezen a télen, sem várhatóan a következő évek során.**
- **Zalaszentgrót város 6.300 lakosából alig észrevehető számú ember kap formális szociális segítséget.** Csak néhány adat:
 - Rendszeres gyerekvédelmi kedvezményre a város 2021-ben 1,2 millió forintot költött, tehát havi 100.000 forintot. Ezt nagyjából 100 gyerek kapta. Ez átlagosan, havonta, egy gyerekre vetítve 1.000 forint. És ők a legrászorulóbbak. Akiknek szüleit lakáshitel fojtogatja, vagy GYES-t kapnak. A többiek még ennyire sem jogosultak. Pedig bizonyosan nem csak 100 nélkülső gyerek él a városban.
 - Nem rendszeres, hanem egyedi, eseti segílyt közel 200 gyerek kapott, ami kevesebb mint 2 millió forintnyi összeg volt.
 - Nyári szünetekben 17 gyerek kap étkezést. Annyian, mint Zalavégen.
 - Tűzifát, családonként 2 köbmétert, 2021-ben 80 család kapott.

Javaslatok

A konkrét javaslatok előtt egy alapvetést érdemes kimondani. Sok felkapott divatszó uralta már az elmúlt évtizedek fejlesztéseit. Ezek sokszor kiüresedtek és ritkán maradtak sokáig érvényben. Hogy mi volt az, ami az elmúlt évtizedekben, mondhatjuk akár, hogy az elmúlt fél évszázadban életben, mozgásban tartotta a várost és térségét, az az alkalmazkodóképesség és rugalmasság. Az, hogy közösségi szinteken és egyes csoportok aktivitására építve képes volt a város rugalmasan alkalmazkodni a nehézségekhez és élni bizonyos lehetőségekkel.

Ennek a képességnek van egy neve is: **reziliencia**.

Sok tudományterület használja, a pszichológusoktól a klímakutatókig. A lényege egyszerű: nehézségek mindig vannak, ha ezekhez nem vagyunk képesek idomulni, túlélni is nehéz lesz. Nem kell túl sokat gondolkodni annak belátáshoz, hogy a polikrízis időszakában a reziliencia képessége elengedhetetlen.

Fontos látni:

a helyi szakmai és döntéshozói erőfeszítések kapcsán megfogalmazott kritikák azért olyan élesek ebben a dokumentumban, mert éppen arról van szó, hogy a mostani helyzetben **biztosan nem elég, sőt árt** a megszokott megoldásokban és kialakult, bármilyen szakmai rutinokban gondolkodni. A váltás, a rugalmas alkalmazkodás elengedhetetlen.

Ahogy az is, hogy ez a rugalmasság és belátás megjelenjen a sokasodó nehézségekről való gondolkodásunkban. **Ez az alapfeltétel, aminek teljesítése energiabefektetést igényel**, és erre alapozva van értelme a javaslatokról gondolkodni. A változtatás képessége nélkül nem sok esély van a közelgő problémalavina megakasztására.

A javaslatok a következő felosztásban olvashatóak:

- Társadalmi leszakadás és szegregációs, kirekesztődési folyamatok megállítását lehetővé tevő intézkedések megnevezése, a következő bontásban:
 - Alapvetően a helyi intézményrendszerre és erőforrásokra építő, külső segítség nélkül megvalósítható intézkedések és fejlesztések
 - Külső támogatások (piaci, civil és egyházi erőforrások, valamint EU-s és hazai fejlesztési források) bevonásával megvalósítható intézkedések

Helyi erőforrásokra épülő intézkedések

Ebben a blokkban számba vesszünk néhány, a helyi intézményrendszerre és erőforrásokra építő, bármiféle külső segítség nélkül megvalósítható lehetséges intézkedést, fejlesztést. Ezek inkább példák, lehetőségek, tulajdonképpen irányok, amik mindenképpen átgondolást, sőt, esélyesen újragondolást igényelnek, de jól jelzik, hogy nem csak a karok széttárása és a hatalmas nagy pályázati pénzek érkezésének várása a mozgástér. Vannak más lehetőségek, amelyek megteremthetik a fejlesztések alapjait.

Természetesen a jelenleginél alaposabb átgondolást igényelne a város humán közszolgáltatási rendszerének olyan áttekintése, ami alkalmas lehet a meglévő infrastrukturális, intézményi, szervezeti és szakemberellátottság hatékonyabb használatát eredményező, nagyobb léptékű átalakítások megalapozására. **A hatékonyság növekedését szolgáló átalakítások, feladatok újraosztása okos lépés lehet. Csak nagyon nehéz.**

Kisvárosként Zalaszentgróton nagyon erősek és éreztetik is hatásukat a személyi és szervezeti érdekek, ezért komoly változásokat csak abban az esetben lehetséges, már ha egyáltalán lehetséges kezdeményezni, ha

- a város olyan mértékű nehézségekkel szembesül, ami elkerülhetetlenné teszi a megszorítások bevezetését – ez jó motiváció a változtatásra;
- és ez a tény minden szereplő számára világos – tehát ki kell mondani, ha megszorításokra van szükség;
- valamint érdekeltté válnak abban, hogy ne elvonások történjenek, hanem inkább feladatok, nyitvatartás, egyebek újragondolásában legyenek partnerek.

Fenti három feltétel hiányában nem várható eredmény. Ugyanakkor látni kell: az idei télnél komolyabb problémákat jósolnak energetikai, politikai, társadalmi elemzők a jövő évre és rossz esetben a későbbiekre is, tehát mindenképpen érdemes egy jól átgondolt ütemterv mentén fontolóra venni a változtatás lehetőségét, ami legalább a következő tél és a további évek során jelenthet javulást. Vannak természetesen olyan lépések, amelyek gyakorlatilag szinte azonnal megtehetőek, erre mutatunk a következőkben néhány példát. Előbb azonban a családsegítő és gyermekjóléti központ és szolgálat saját, 2022-re megfogalmazott fejlesztési elképzeléseiből mutatjuk be azokat, amelyek szorosan kapcsolódnak jelen dokumentumban megfogalmazottakhoz. A forrás az intézmények 2021-es beszámolóí.

A Zalaszentgróti Szociális, Család- és Gyermekjóléti Központ 2022. évi célkitűzései:

- Jó gyakorlatok megtartása, erősítése, újak bevezetése
- Szakmai szervezetekben való részvétel növelése
- Civil szervezetekkel való kapcsolattartás bővítése
- Együttműködések bővítése az oktatási intézményekkel, a közösségi szolgálatot teljesítő diákok fogadása érdekében

- Diákmunkára jelentkezők fogadása
- Szakmai gyakorlatot végzők fogadása
- Szolgáltatások színvonalának megtartása, erősítése, fejlesztése
- Programok és foglalkozások témáinak, valamint a családgondozói eszköztárnak a bővítése
- Pályázatok kiírásának figyelése, illetve azokon való részvétel
- Szakmaközi megbeszélések, tanácskozások megszervezése
- Képzési-továbbképzési terv előkészítése, folyamatos teljesítése
- Szakmai továbbképzéseken való részvétel elősegítése
- Nyári tábor, napközis tábor szervezése a járásban élő gyermekek számára
- Nyári gyermekfelügyelet biztosítása
- Igény szerint korrepetálás biztosítása
- Baba-mama klub újraindítása
- Ruhabörzék folyamatos szervezése, lebonyolítása az ellátási területen
- Csatlakozás különböző segítő programokhoz pl.: gyűjtőpont létrehozása

A Zalaszentgróti Szociális, Család- és Gyermejjóléti Szolgálat 2022. évi célkitűzései:

- Céljuk a jelzőrendszer munkájának megismertetése a helyi lakossággal, a bizalom kialakítása az intézményük felé, illetve a szemléletformálás érdekében a saját honlapjuk fejlesztése és megismertetése.
- Továbbra is céljuk a jelzőrendszer hatékonyságának növelése, a különböző szakmák képviselői együttműködésének elősegítése, hatékonyabbá tétele, az információáramlás elősegítése, a hálózat érzékenyítése.

Mindenképpen kedvezőnek nevezhetjük, hogy az intézmények fejlesztési elképzelései több ponton egybecsengenek a lenti konkrét javaslatokkal:

- Kapcsolati hálózatok fejlesztése
- Kommunikáció javítása
- Együttműködések erősítése
- Jó megoldások beemelése, adaptálása
- Szolgáltatási eszköztár bővítése

Következzenek a konkrét, kiindulópontként kezelhető javaslatok.

Mihez lehet kezdeni azzal a tudással, tapasztalattal, lehetőségekkel, kapcsolatokkal, amik helyben vannak?

Akár átalakításokkal, akár azok hiányában is indokolt és szükséges lehet a helyi szakembergárdát közös gondolkodásra kapacitálni, a lehetséges mozgósítható külső és belső erőforrások növelése céljából, illetve minél több lehetőséget megismerni, ami segítségükre lehet.

Mindezek megvalósítása nehéz lehet azok számára, akik sok év alatt a mostanra lelassult helyi civil szervezetek tagságából kiégtek, elfáradtak, motivációjukat veszítették. Ezért életbe vágóan fontos dinamizálni, újakat bevonni, azoknak, akiknek a tettvágya élő, segítséget adni, hogy minél felkészültebben legyenek képesek új megoldásokhoz nyúlni.

Erre kiváló támogatások léteznek, csak néhány aktuális:

Közösségi vezetők a helyi közéletben

Az ilyen és hasonló, inspiráló, lendületet adó találkozások, képzési, együttműködési lehetőségek megerősíthetik a helyi kezdeményezőket és segítenek fenntartani a lendületüket. Ez a Női Együttható ingyenes tréning és mentorprogramban 10.000 fő alatti városokban élő nők kapnak lehetőséget arra, hogy a településüket vagy kisebb közösségüket szolgáló projektjüket fejlesszék. A Női Együttható program keretei közt a 30 nyertes pályázó 10 hónap alatt olyan készségeket, tudást és eszköztárat szerezhethet, mellyel hatékonyabban képviselheti, fejlesztheti saját közösségét.

Jelentkezni 2023. január 15-ig lehet.

Részletek: www.noiegyutthato.hu oldalon.

Civil szervezeti hatékonyságmérés – majdnem ingyenes műhelymunka

A Scale Impact, az Ashoka Hungary és a Magnet Bank 2 x fél napos Impact Academy workshopot szervez civil szervezeteknek és társadalmi vállalkozásoknak, illetve az őket támogató szervezeteknek, akik szeretnének megismerni a hatásmérés alapjaival. A megtanultak segítenek abban, hogy ne csak reméljük, hogy van értelme az erőfeszítéseinknek, hanem mérni, mások felé igazolni is tudjuk.

Az Impact Academy egy élő, személyes részvételen alapuló személyes workshop 6-8 résztvevő csapattal, amelynek során a résztvevők megismerhetik:

- a hatásméréshez kapcsolódó alapfogalmakat és elméleti hátteret,
- a saját szervezet tevékenységét egy nagyobb perspektívából szemlélni,
- nemzetközi és hazai példákon keresztül már működő hatásmérési rendszereket,
- a hatásmérés hazai úttörő szervezeteit és további szakmai eseményeket, közösségeket.

A workshop időpontja: 2023. január 12. és 19. (alkalmanként 3 órás workshop, közte körülbelül 2 órát kell egyéni munkára fordítani.)

Jelentkezési határidő: 2022. december 21.

Helyszín: Magnet Közösségi Ház, Budapest

Részvételi díj: 15 000 Ft + áfa

Ezt javasolt a városnak fizetnie, cserébe pedig elvárni, hogy az érintett szervezet ismertesse saját vizsgálódásának eredményeit.

További részletek és jelentkezés: www.scaleimpact.hu

Hasonló közel ingyenes lehetőségek gyakran elérhetőek nagyobb fővárosi civileknél.

Szakmai és közösségi hálózatok újralesztése és „körülnézés”

Tapasztalatcserék érdekében érdemes körülnézniük a helyi szakembereknek a saját kapcsolati hálózatukban. Igazán izgalmas kezdeményezések zajlanak jelenleg is a Marczi melegedőjén (lásd lejjebb) túl is. A Közösségfejlesztők egyesülete egy nemzetközi projekt keretében igyekszik feltárni, hogy Nagyecsedben milyen lehetőségei vannak közösségi alapokra helyezni a helyi humán szolgáltatásokat. Bizonyosan kérhetőek beszámolók, példák, ötletek a megvalósítóktól. A projekt ez év végén zárul, az elkészülő összegzés bizonyosan használható tapasztalatokat kínál a zalaszentgrótiak számára is.

<https://kofe.hu/szakmai-programjaink/nagyecsed-kozossegi-alapu-szolgalattasok/>

Nélkülöző családok számára meg- és újratanítható technikák, életkörülményeik javítása érdekében

Részletesen kifejtettük, hogy nem csupán a legmélyebb szegénységben élő családokat érinti a jelenlegi megélhetési, energia és élelmiszerhiány. Bár egészen mást szeretne egy konkrétan éhező családanya és egy, a fizetéséből megélni alig tudó tanár, de mostanra sok-sok szervezet közösségi tanulási programja igazolja vissza, hogy sokak nyitottak arra, hogy meg – vagy akár újra tanuljanak olyan módszereket, amivel a költségeiket visszaszoríthatják, miközben az életminőségük javulhat. A melegebb lakás, olcsóbb fűtés, megfizethető és egészségesebb étrend komoly vonzerő. Ezeket a változásokat érdemes éppen azokkal kezdeni, akik később másokat is megtaníthatnak: helyi értelmiségi, közösségi véleményvezér embereket.

A fenntarthatóbb, takarékosabb, környezettel együtt élőbb megoldások iránt régóta megvan helyben az érdeklődés. Vannak előzményprojektek, amik sajnos rendre elhaltak (pakodi képző központ, stb.) de újraéleszthetőek kapcsolatok, és újak is bevonhatóak. A világjárványnak köszönhetően kisebb az ellenállás az online kapcsolattartások iránt, ami

szinte ingyenesen elérhetővé tesz civil fejlesztőket, hasonló programok megvalósítóit, tapasztalataikat, javaslataikat. Ennek tükrében érdemes olvasni a témafelvetéseket.

Életmód változtatás – takarékoság újraértékelése:

- Első lépésként a helyi szakemberekkel és segítő önkéntesekkel elfogadtatható példák összegyűjtése
- Második lépésben a viselkedésváltozás, életmód változtatás támogatása helyi szakemberek és önkéntesek felkészítésével, ami után jöhet
- Harmadik lépésben az az érintettek felkészítése képzéssel, példákkal, tanácsadással

Energiaszegénység kérdésköre

- Greendependent Intézet anyagai, szolgáltatási, programjai elérhetőek és adaptálhatóak, praktikus kiindulás lehet:
<http://www.kislabnyom.hu/rezsicsokkentes-gyorstalpalo>
- Eredetileg a pakodi fenntartható képzési központ valóban ilyen célokat szolgált volna, az akkor felmerült és adaptálható technikák beemelhetőek és alkalmazhatóak, különösen a hulladékok és elérhető alapanyagok (újra)hasznosítása, használata kapcsán, elsődlegesen
 - a **papírbrikettálás** (2023 tavasszal elindítható a program, a téli időszak elegendő a megtervezésre és előkészítésre) ami papírhulladék felhasználásával tüzelőproblémákat enyhíthet
 - egyszerű **szőnyegek és textilbútorok**, túlhasználatból adódó ruhák újrahasznosításával (különösen a horgolós technikák felhasználásával)
 - **eszközök közösségi kölcsönzése** – jó példa erre a wekerlei közösségi kölcsönzésben használt ágaprító (mulcsozás), komposztkeretek, ablakszigetelő eszközök. Jó minőségű papírbrikettálót bármely intézmény meg tud vásárolni, pár tízezer forintos kiadás. Papírbrikett inkább nyáron készíthető, de akár már idén télen is elkezdhető.⁹
- **Nappali melegedő közösségi terek** kialakítása önkormányzati, civil és magán tulajdonú ingatlanokban, városrészenként elérhető sétatávolságokban. Inspiráló minta például a budapesti Marczi.

9 Érdemes mérlegelni olyan társadalmi jellegű vállalkozás újraindításának lehetőségét is, ami a gombatermesztés mellett akár mezőgazdasági hulladékok brikettálására épül. A napraforgó, fahulladék, stb brikettek ára erőteljesen megugrott tavaly óta, a kereslet erőteljes élénkülésére

Éhezés, minőségi éhezés kérdésköre

- **Teljes értékű növényi étrend** (nutritáriánus étrend) megismertetése helyi egészségügyi, szociális és oktatási szakemberekkel (Mára egyre több életmód orvos végez, és meggyőző módon gyógyításra is használják a jól megtervezett, minőségi növényi étrendet. A jelen viszonyok között a növényi étrend költsége a töredéke a vegyes étrendnek, és számtalan egészségügyi előnye mellett életminőség javulást hoz a megismerése, amely nem zárja ki dogmatikusan az állati táplálékokat, de döntően növényieket ajánl.)
- **Közösségi főzések** során kipróbálási lehetőség, étkeztetés (különösen gyerekeket és egyedül élő nyugdíjasokat érintően) és amennyiben erre sikerül akár közösségi adományozással forrásokat teremteni, rendszeres ételosztásai lehetőséggel kiegészítve.

Lakhatási szegénység

- **Gyorstalpalók energiaszegénységet mérsékelni képes megoldásokkal:** ablakszigetelés, brikettálás, rakétakályha építés, stb. (Sok civil szervezet foglalkozik ilyesmivel, és rengeteg információ elérhető online.) Bemutatókkal, kipróbálási lehetőségekkel érdemes felkelteni az érdeklődést, illetve összegyűjteni a helyben élők által kipróbált és ismert megoldásokat, így gyakorlatilag költségek nélkül megvalósíthatóak a „gyorstalpalók”.
- Habitat és Utcáról lakásba egyesület módszerei, nyári építőtáborok szervezése a Habitat mintájára segítőkész középosztálybeli, jobb helyzetű emberek vagy akár egyetemisták számára, ingyenes fürdőbelépési lehetőséggel. Nagyobb léptékű, de az ifjúsági, családsegítő elképzelésekhez tökéletesen illeszthetők.

Közösségi tér, hogy az emberek jobban legyenek, és a terek élettel teljenek meg

Fővárosi a példa, amire fent már többször utaltunk. Azonnali elutasítás helyett érdemes kiértékelni, mert valós helyi problémákra (kifűthetetlen művelődési ház, rossz állapotú közintézmények) is részben adhat választ az ötlet. Ha az ország legnagyobb településén is gondot okoz intézmények téli fenntartása, és rákényszerültek arra, hogy végiggondolják, mi végre is fűtenek hatalmas tereket, pontosabban: mit érdemes fűteni és milyen funkciókat lásson el a fűtött tér, ugyanerre egy rosszabb feltételek között működő kisebb település önkormányzata még inkább rászorul. Zalaszentgróton nyilvánvalóan egy kissé más módon érdemes megvalósítani, vagy akár továbbfejleszteni a programot. A Marczibányi Téri Művelődési Központ [Facebook posztja](#), amelyben bejelentik a Marci melegedő megnyitását¹⁰.

10 Az erről szóló sajtóhír: <https://telex.hu/belfold/2022/11/20/ii-kerulet-marczibanyi-ter-nappali-rezsi-futes>

A programot elindítása után tovább bővítették, a hosszú téli szünetben a gyerekek számára is napközit szerveztek, és láthatóan keresik, mik azok a pontok, ahol a nehéz helyzetben lévő gyerekek, családok, idősök számára kisebb-nagyobb segítséget adhatnak. Ez a kérdés Zalaszentgróton is felmerül. A válasz bizonyosan megtalálható.

Külső segítséggel megvalósítható intézkedések

Együttműködésekben rejlő lehetőségek

A városban a közelmúltban készült fejlesztési programok több érintkezési felületet kínálnak ahhoz, hogy a jelen és a közeljövő várható súlyos, helyi társadalmat is érintő kríziseinek hatását tompítani lehessen. Az is elképzelhető, hogy összehangolt és fókuszált munkával javulás is várható. Ehhez a következő lehetőségeket érdemes megfontolni:

Társadalmi hidak építése

Komoly probléma nem csupán a házgyári szegregátum, hanem a város leszakadása kapcsán is, hogy a tehetséges fiatalok elkerülnek a városból, a helyi társadalom egyre inkább kiürül. Az ifjúsági gazdasági fejlesztési lehetőségekről készült fejlesztési program kiemelt területként kezeli a külső kapcsolatok építését. Nem csupán a városból elszármazottak, hanem a zalai táj szépségei iránt elkötelezett emberek is kiváló alanyai lehetnek ezeknek az új „hidaknak”. A város nehézségeiről, az itt élők küzdelmeiről, rászorultságukról és erőfeszítéseikről a nemrégiben létrejött közösségi kommunikációt értően használó helyi emberek adhatnak hírt. A helyi civil szervezetek, testreszabott lehet a Zalai Hazatérők Egyesületének vagy a Tegyük Együtt Szentgrótert Egyesület közösségének, külső szakmai támogatással könnyebben, de saját elszántságuk alapján is. Különböző célok tűzhetőek ki, amelyeket érdemes átgondolni és a megfelelő formátá találni meg ahhoz, hogy az itt élő, segítségre szoruló emberek kapaszkodókra és támogatásra leljenek.

- Tehetséges fiataloknak mentorok keresése, akik adott témában is segítői, valamint a fiatalok fejlődéséhez, alkotásához, tanulásához szükséges kiadások (legalább egy részének) a biztosítói is lehetnek. (Lejebb konkrét lehetőség is elérhető a fővárosi Madách Imre Gimnáziumnak köszönhetően)
- Nehezen boldoguló helyi művészeknek, alkotóknak, kézműveseknek jótkéonysági árverések, online megjelenési felületeket biztosító támogatók keresése.
- Találkozások szervezése jobb módban élő, személyes kapcsolatuk által biztatást, kapaszkodót kínáló emberekkel, akár nyári programok, városi fesztivál kiegészítő programjaiként.

Testvérintézményi kapcsolatok kiépítése széles spektrumon

A fővárosi Madách Imre Gimnázium pedagógusai és tanulói keresik azt a vidéki térséget, ahol 7. és 8. osztályos gyerekeknek segítenének felkészülni a középiskolába kerülésben. Nagyszerű kezdeményezés, és hasonlóakból egyre több van. Egyetlen feltétel van: adott vidéki térségből minél többen jelezzék érdeklődésüket. Azaz: legyen valódi akarat, ne csak várjanak valamiféle égből hulló segítségre...

https://www.facebook.com/permalink.php?story_fbid=pfbid024YwbLgKt53AuAxkYqkmJZgybf3UM5YFmrR2fMAGpAgebearAKbv5yPNw6Tt9L4ddl&id=100057104995213

- Igen sok szakmai közegben merültek már fel hasonló ötletek, bármilyen témában lehet segítséget találni, középiskolába készülő fiatalok, egyetemre vágyók, pályakezdekők segítése, vállalkozásindítás, stb. témákban.

Innovatív megoldások kidolgozása, amelyek a valódi problémákra valódi megoldásokat keresnek

Nem pályázatírás a lényeg, hanem valódi gondolkodás, tervezés, elszántság a változás iránt. Sok külső segítő ajánlotta már fel a lehetőséget, a város egyes csoportjainak csak kérniük kell a segítséget. Ehhez a meglévő és elhanyagolt kapcsolatrendszer érdekesebbé újra szamba venni. Minden valódi megoldás helyi elköteleződést igényel. Erre nem igazán alkalmas egy pályázati támogatás, mert ott inkább az a motiváció, hogy minél több jusson adott szervezethez. Ezért indokolt közös ötletelésekkel elkezdni olyan megoldásokat keresni, amik apró de életben tartható megoldásokat hoznak. Onnan már lehet tovább fejlődni. A külső pályázati források megölik ezt a fajta apró sikereket értékelni képes, szerves fejlődés lehetőségét.

Külső fejlesztési források felhasználása fenntartható, valós eredményeket adó változások elindítására

Az elmúlt években más kisvárosokhoz mérten, ellenzéki vezetésű városként Zalaszentgrót meglehetősen nehezen jutott fejlesztési forrásokhoz. Ugyanakkor az is látható, hogy ezek a fejlesztések a gyakorlatban nem teremtettek új feltételeket, sokszor nem a legszerencsésebben és korántsem hatásosan hasznosultak. Kétségtelenül nagy öröm, ha egy nagyobb összegről születik támogatói döntés, de ha ezek a fejlesztések nem egy szerves fejlődési folyamatban, egymásra épülő módon kerülnek felhasználásra, akkor értelmetlenek. Erre pedig több példa volt, amikor az előre tervezett lépések nem úgy, nem akkor és nem olyan tartalommal történtek meg, így gyengítve a projektek lehetséges hatásait. Ezen a téren jövő év elejétől változások lesznek, közvetlen európai uniós finanszírozást juttatnak el hazai civil adományozó szervezetek helyi

kezdemenyezésekhez. Ezek lehetőségeit érdemes előre felmérni és hozzáférhetőségüket, hasznosíthatóságukat mérlegelni.

Egyéb külső támogatások – piaci adományozók, civil segítő szervezetek és egyházi szolgáltatók a hagyományos hazai pályázati rendszerek mellett - bevonásával megvalósítható intézkedések:

- „Örökbefogadási programok” szervezése mélyszegénységben élő gyerekek, családok, alulfinanszírozott intézmények, anyagilag ellehetetlenült civil szervezetek stb. számára
- Adományszerző programok indítása, átgondoltan, összehangoltan, és egymásra épülően, hogy ne oltsák ki egymást. Mindenképpen egy „könnyen nyerhető üggyel” érdemes indítani, és felkészíteni akár egy közös képzési napon a helyi érdeklődő civileket és szakembereket. (Erre javasolt a jelen dokumentum készítőjével egy konzultációt is szervezni.)

Támogatásszerzési lehetőségek lakossági segítségnyújtás finanszírozásához

Adománygyűjtés

A családsegítő szolgálat munkatársai 2021-ben az Élelmiszerbank segítségével tartós élelmiszercomaghoz juttattak 150 családot. Ez nagyszerű, de ennél idén télen és jövőre nagyságrendileg nagyobb segítségre lesz szükség, ezért érdemes átgondolni az élelmiszeradományok biztosításának többféle módját is.

Itt egy nagyon rövid összegzés olvasható a közösségi adománygyűjtés alapjairól.

<https://www.nonprofit.hu/tudastar/Kozossegi-adomanygyujtes>

Jelenleg futó, témába vágó kampányok:

- <https://adjukossze.hu/adomanygyujtes/meleget-karacsonyra-2784>
- <https://adjukossze.hu/adomanygyujtes/rezsikrizis-megoldjuk-2750>
- <https://adjukossze.hu/adomanygyujtes/a-teli-szunet-most-sem-lehet-etelszunet-2760>

Nagykövetek bevonása:

A nagykövetes adománygyűjtés egyre terjed, a hiteles emberek segítségével növeli meg az adományt kereső szerveződések erejét. Számtalan példa van már és több szakember a helyiek kapcsolati hálójában, akik ebben segítséget adhatnak. Egy példa:

<https://2022.swimathon.hu/>

Inspiráló lehetőségek még...

Mentális egészség védelme – online elérhető ingyenes segítség

Nagyon hasznosak azok a jellemzően ingyenesen elérhető képzések, amelyeket alapvetően humán segítőknak, civileknek, önkénteseknek terveztek, de bármely segítő-fejlesztő szakma képviselői és szülők számára is érdekes és segítő hatású lehet. A mentális egészség védelme szorongatott, kritikus helyzetekben háttérbe szorulhat, pedig enélkül nehéz akár reálisan felmérni, hol tartunk, mik lehetnek a megoldások.

Érdemes hát erre is figyelni, különösen a szociális, egészségügyi és oktatási szakemberek esetében. <https://unicef.hu/mentalis-egeszseg/e-learning-pedagogusoknak>

És még bármi...

Amire nyitott a helyi szakmai, döntéshozói és civil közösség. Ezért fontos és szükséges érdemben megvitatni, kritizálni és újragondolni jelen ajánláscsomagot, helyben. Ennek segítésére itt egy kiinduló ajánlás.

Javaslatok az online és személyes tanácsadás tartalmi elemeire

Hatékonyabb az online, mert az erre szánt szakértői napoknak csak egy részét tölti ki a konzultáció, az idő többi része a közösen megszületett javaslatok megvalósítását segítő leírások, módszerek, linkek összegzésével tölthető. Élő jelenléttel azokat a találkozót érdemes tervezni, ahol kevésbé elkötelezett de fontos kulcsszereplők bevonása, aktivizálása kulcsfontosságú, illetve ahol praktikus, gyakorlati ismeretek átadása a cél.

Továbbgondolást igénylő lehetőségek, példa jelleggel:

Személyes jelenléttel:

- **A város kulcsszereplőinek** (önkormányzati képviselők, intézményvezetők, releváns civil szervezetek és elkötelezett magánemberek) helyzetértékelésen alapuló **cselekvésre aktivizáló munkatalálkozója** – beindító találkozó, az online konzultációkat **követően, a hatásosság és eredményesség érdekében.**
- **Technikák, praktikák, megoldások** megmutatása és megtanítása, amelyek segítenek főként energiaszegénység mérséklésében – tavasszal érdemes kezdeni (szigetelés, papírbrikettálás, ruhák újrahasznosítása, retextil technikák, stb.)

Online:

- **Konzultáció** aktív és a tervezett lépések megtétele iránt elkötelezett szereplőkkel
- **Forrásbevonás** adományok és egyéb módszerek útján, ötletelés és konzultáció – minden, ami nem pályázat

MELLÉKLET

Foglalkoztatási és munkanélküliségi adatok, Európa 2022

FOGLALKOZTATÁSI RÁTA - EURÓPA				MUNKANÉLKÜLISÉGI RÁTA - EURÓPA			
Forrás: https://hu.tradingeconomics.com/country-list/employment-rate?continent=europe				Forrás: https://hu.tradingeconomics.com/country-list/unemployment-rate?continent=europe			
Ország	Utolsó	Előző		Ország	Utolsó	Előző	
1 Görögország	88.29	88.85	2022-11	1 Feröer-Szigetek	0.3	0.4	2022-09
2 Hollandia	81.8	81.2	2022-06	2 Liechtenstein	1.9	1.5	2020-12
3 Svájc	79.3	79.3	2022-06	3 Svájc	2.1	2	2022-12
4 Izland	77.9	77.6	2022-11	4 Dánia	2.3	2.2	2022-11
5 Málta	77.5	76.1	2022-06	5 Moldova	2.5	2.4	2022-09
6 Németország	77.3	77	2022-06	6 Málta	2.9	2.9	2022-09
Egyesült				7 Norvégia	3.2	3.3	2022-09
7 Királyság	75.6	75.5	2022-09	8 Hollandia	3.6	3.7	2022-11
8 Csehország	75.2	75	2022-06	9 Csehország	3.7	3.5	2022-12
9 Litvánia	74.4	72.6	2022-06	10 Oroszország	3.7	3.9	2022-11
10 Ausztria	74.1	73.3	2022-06	11 Egyesült Királyság	3.7	3.6	2022-10
11 Finnország	73.9	74.3	2022-11	12 Magyarország	3.8	3.6	2022-11
12 Írország	73.2	73.5	2022-09	13 Belarusz	3.9	4.05	2021-12
13 Szlovénia	73.1	72.5	2022-06	14 Írország	4.3	4.4	2022-12
14 Ciprus	72.7	72	2022-06	15 Bulgária	4.4	4.3	2022-11
15 Lengyelország	71.4	71	2022-06	16 Izland	4.6	2.9	2022-11
16 Szlovákia	71.4	70.6	2022-06	17 Luxemburg	4.9	4.9	2022-11
17 Norvégia	70.5	70.7	2022-09	18 Lengyelország	5.1	5.1	2022-11
18 Luxemburg	70.3	70.6	2022-06	19 Románia	5.4	5.5	2022-11
19 Észtország	69.5	68.8	2022-09	20 Szlovénia	5.4	5.3	2022-10
20 Svédország	69.5	68.8	2022-11	21 Belgium	5.5	5.4	2022-11
21 Dánia	68.3	68.7	2022-11	22 Németország	5.5	5.5	2022-12
22 Franciaország	68.3	68	2022-09	23 Észtország	5.6	5.8	2022-09
23 Belgium	66	66.4	2022-06	24 Portugália	5.8	5.7	2022-09
25 Ukrajna	65.3	65.6	2021-12	26 Finnország	5.9	5.8	2022-11
26 Horvátország	64.9	64.2	2022-06	27 <i>Európai Unió</i>	6	6	2022-11

FOGLALKOZTATÁSI RÁTA - EURÓPA

Forrás: <https://hu.tradingeconomics.com/country-list/employment-rate?continent=europe>

Ország	Utolsó	Előző	
27 Magyarország	64.4	64.4	2022-10
28 Lettország	64	63.2	2022-06
29 Románia	63.4	63.5	2022-09
30 Olaszország	60.5	60.2	2022-10
31 Oroszország	60.2	59.9	2022-11
32 Portugália	56.7	56.4	2022-09
33 Bulgária	55.4	53.7	2022-09
34 Spanyolország	51.4	51.38	2022-09
35 Szerbia	50.8	50.9	2022-09
36 Törökország	48.6	48	2022-11
37 Macedónia	47.34	47.31	2022-09
38 Moldova	41.3	41.3	2022-09
39 Koszovó	31.1		

MUNKANÉLKÜLISÉGI RÁTA - EURÓPA

Forrás: <https://hu.tradingeconomics.com/country-list/unemployment-rate?continent=europe>

Ország	Utolsó	Előző	
28 Svédország	6.4	7.1	2022-11
29 Euró övezet	6.5	6.5	2022-11
30 Horvátország	6.7	6.5	2022-11
31 Lettország	6.9	6.6	2022-09
32 Franciaország	7.3	7.4	2022-09
33 Ausztria	7.4	6.2	2022-12
34 Ciprus	7.5	6.9	2022-11
35 Olaszország	7.8	7.9	2022-11
36 Litvánia	8.3	8.3	2022-11
37 Szerbia	8.9	8.9	2022-09
38 Törökország	10.2	10.2	2022-11
39 Albánia	10.6	11.5	2022-09
40 Ukrajna	10.6	9.2	2021-12
41 Görögország	11.4	11.5	2022-11
42 Spanyolország	12.67	12.48	2022-09
43 Macedónia	14.3	14.5	2022-09
44 Montenegró	19.99	19.36	2022-11
45 Koszovó	20.7	25.9	2021-12
Bosznia És			
46 Hercegovina	31.12	31.53	2022-10